

про ті чи інші правопорушення, підвищується пропорційно рівню злочинності на території, а оскільки зона проведення антитерористичної операції апріорі є більш криміногенною за інші, то доцільно розглянути процес створення системи реагування на правопорушення в органах поліції у таких специфічних умовах.

Список використаних джерел:

1. Троцький Р.С. Особливості виконання службово-бойових завдань військовослужбовцями Національної гвардії України в зоні проведення антитерористичної операції. Збірник наукових праць «Національної академії прикордонної служби України». Серія: військові та технічні науки. 2015. № 2(64). С. 69–78.
2. Про затвердження Тимчасового порядку контролю за переміщенням осіб через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей: наказ Першого заступника керівника антитерористичного центру при Службі безпеки України (Керівника антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) від 14.04.2017 № 222ог. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/72790.html>.
3. Орлов М.М. Роль державного управління у сфері розвитку воєнної науки в Україні. Честь і закон. 2014. № 4. С. 8Б17.
4. Албул С.В. Організація і тактика несення служби на блокпостах в умовах антитерористичної операції: метод. рек. / С.В. Албул, О.Т. Ніколаєв, А.О. Шелехов. Одеса: ОДУВС, 2014. 34 с.
5. Звіт Незалежного антикорупційного комітету з питань оборони «Перетинаючи межу: нелегальна торгівля з окупованим Донбасом, що підриває оборону» (Transparency International Defence and Security та Transparency International Україна). 2017. 59 с. URL: <https://nako.org.ua/analytcs/peretynayuchy-mezhu-nelehalna-torhivlya-z-okupovanym-donbasom-scho-pidryvaje-oboronu/>
6. Євтушок В.А., Петров В.О. Пріоритетні напрями професійної підготовки поліцейських, які залучаються для несення служби в зоні антитерористичної операції. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. матеріалів конф. (м. Харків, 21 квіт. 2017 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підгот. ф-ту № 2. Харків: ХНУВС, 2017. С. 83–86.

УДК 342.9:351.746

АГАПОВА О.В.

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГОЛОВНОГО
ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Мета цієї статті полягає в тому, щоб на підставі узагальнення теоретичних положень науки адміністративного права розкрити зміст основних елементів адміністративно-правового статусу Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України. З урахуванням розглянутих наукових підходів, присвячених елементам адміністративно-правового статусу, визначено «адміністративно-правовий статус Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України» та виокремлено ознаки, які дали змогу визначити цю експертну установу суб'єктом публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, судово-експертна діяльність, Головний експертно-криміналістичний центр Державної прикордонної служби України, елементи, суб'єкти публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності.

© АГАПОВА О.В. – кандидат юридичних наук, науковий співробітник (Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз імені Заслуженого професора М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України)

Цель данной статьи состоит в том, чтобы на основании обобщения теоретических положений науки административного права раскрыть содержание основных элементов административно-правового статуса Главного экспертно-криминалистического центра Государственной пограничной службы Украины. С учетом рассмотренных научных подходов, посвященных элементам административно-правового статуса, сформулирована дефиниция термина «административно-правовой статус Главного экспертно-криминалистического центра Государственной пограничной службы Украины» и выделены признаки, которые позволили определить данное экспертное учреждение субъектом публичной администрации в сфере судебно-экспертной деятельности.

Ключевые слова: административно-правовой статус, судебно-экспертная деятельность, Главный экспертно-криминалистический центр Государственной пограничной службы Украины, элементы, субъекты публичной администрации в сфере судебно-экспертной деятельности.

The essence of this article – on the basis of summarizing the theoretical provisions of the science of administrative law disclose the contents of the main elements of the administrative and legal status of the Main Forensic Center of the State Border Service of Ukraine. Taking into account the considered scientific approaches, devoted to the formulation of the basic elements of the administrative-legal status the definition of the concept “administrative and legal status of the Main Forensic Center of the State Border Service of Ukraine” was proposed, and the signs which allow to define this institution as a member of a group of public administration entities in the field of forensic expertise was identified.

Key words: forensic activity, administrative and legal status, Main Forensic Center of the State Border Service of Ukraine, public administration subjects in the field of forensic activity, place in the system of subjects of forensic expert activity, expert service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Вступ. Належне функціонування системи судово-експертних установ України визначається за критерієм ефективності діяльності кожного окремого суб'єкта судово-експертної діяльності та чіткого розподілу повноважень між ними. З огляду на це, пропонуємо розглянути Головний експертно-криміналістичний центр Державної прикордонної служби України (далі – Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ) як один із суб'єктів судово-експертної діяльності, правовий статус та функціонування якого у наукових колах викликає неоднозначні позиції.

У цій статті на підставі узагальнення теоретичних положень юридичної науки та норм чинного законодавства України пропонується розглянути адміністративно-правовий статус Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ як суб'єкт публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності.

Наявні на тепер дослідження в сфері обраної тематики присвячені лише окремим аспектам функціонування судово-експертних установ України. Зазначимо, що дослідженням адміністративно-правового статусу органів державної влади, зокрема і діяльності судово-експертних установ займалися такі вчені, як: В.Б. Авер'янов, О.В. Ананьїн, Ю.П. Битяк, В.В. Галунько, Е.Ф. Демський, Т.О. Коломоець, О.О. Олійник, С.В. Петков, П.І. Репешко, Е.Б. Сімакова-Єфремян, І.В. Стародубов, О.Ф. Скакун, В.В. Хоша, Д.К. Чередніченко, О.М. Єшук та інші.

З огляду на це дослідження обраної теми, її значущість та актуальність у нових реаліях сьогодення є цілком очевидними.

Постановка завдання. З позицій науки адміністративного права адміністративно-правовий статус Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ практично не досліджувався на сторінках наукової літератури. У зв'язку з чим пропонуємо спочатку розглянути терміни «адміністративно-правовий статус», «адміністративно-правовий статус публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності», а завершити аналіз розглядом терміна «адміністративно-правовий статус Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ».

У найбільш загальному вигляді М.В. Цвік та О.В. Петришин під терміном «правовий статус суб'єктів права» пропонують розуміти сукупність усіх прав, обов'язків і законних інтересів суб'єктів права [1, с. 342]. На думку Б.М. Лазарева, з позицією якого ми повністю погоджуємось,

правовий статус має передбачати відповіді на запитання: органом якого рівня є той чи інший орган, до якого виду органів він належить; яке офіційне найменування органу; хто його утворює, формує особовий склад; кому він підпорядкований, підзвітний, підконтрольний; хто може скасовувати, призупиняти, змінювати й опротестовувати його акти; яка юридична сила актів цього органу; які джерела фінансування; чи має він права юридичної особи [2, с. 124].

В.Б. Авер'янов, як один із провідних учених-адміністративістів, поняття «адміністративно-правовий статус» розглядає як комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права. Тобто необхідною ознакою набуття особою адміністративно-правового статусу є наявність у неї конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізуються такою особою як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними [3, с. 194].

Відзначимо, що запропонований підхід до визначення адміністративно-правового статусу є влучним. Безумовно, саме суб'єктивні права та суб'єктивні обов'язки суб'єкта адміністративного права є головною підставою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу. Водночас для судово-експертних установ, на наше переконання, важливу роль для формування їхнього адміністративно-правового статусу відіграють також такі елементи, як порядок та спосіб утворення, призначення, обсяг та характер повноважень, місце в системі органів державної влади та орган, у підпорядкуванні якого перебуває досліджувана установа тощо.

Не можна не погодитись з Т.О. Коломоєць, яка, досліджуючи адміністративно-правовий статус, визначила його як сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права за певним органом, та підкреслила, що обов'язковою ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються у рамках як адміністративних правовідносин, так і поза ними [4, с. 64].

З огляду на зазначене, маємо підстави перейти до дослідження терміна «адміністративно-правовий статус публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності».

У цьому контексті варто зупинити увагу на широковживаному у сучасній науці адміністративного права категорії «публічні адміністрації». Представники як вітчизняної, так і європейської правової доктрини нині не можуть сформувати єдиний підхід для визначення цього поняття. Наприклад, О.Р. Радишевська, досліджуючи етимологію та переклад терміна «публічна адміністрація», зазначала, що він включає в себе розгалужену сітку суб'єктів публічного та приватного права, які виконують публічні функції (державні органи, органи місцевого самоврядування, суб'єкти з делегованими повноваженнями, публічні агенти, публічні фонди тощо) [5, с. 50]. У цій же науковій роботі вчена підкреслювала утопічність поглядів представників європейської правової школи, зокрема німецьких учених-адміністративістів Л. фон Штайна, Е. Форстхоффа, останній з яких, зокрема, зазначав: «...публічній адміністрації неможливо надати дефініцію, у найкращому разі ми можемо її описати, адже прояви адміністративної діяльності настільки різні, що знаходимо їх у кожній окремій формулі» [6, с. 13].

Безумовно, розглянутий науковий підхід до визначення поняття «публічні адміністрації» має значення для дослідження наступної категорії – «адміністративно-правовий статус публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності».

В.В. Галунько, О.М. Єшук та В.І. Олефір під адміністративно-правовим статусом публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності (загальне поняття) мають на увазі адміністративно-правовий статус усіх суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють або залучаються до здійснення судово-експертної діяльності. На наш погляд, цей колектив авторів найбільш вдало зміг класифікувати суб'єктів публічної адміністрації та запропонував відносити до них: 1) органи виконавчої влади; 2) органи місцевого самоврядування; 3) об'єднання громадян чи підприємства у разі здійснення делегованої державної функції; 4) посадових осіб будь-якого із зазначених колективних субпродуктів публічної адміністрації [7, с. 16]. Поряд з цим вони розглядають «адміністративно-правовий статус публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності» як неподільну єдність обов'язків і прав суб'єктів публічної адміністрації в сукупності з їхньою правосуб'єктністю, а також адміністративними заходами, що застосовуються до них за неналежне виконання завдань у зазначеній сфері (адміністративна відповідальність і дисциплінарна відповідальність посадових осіб публічної адміністрації) [8, с. 48].

Обґрунтованими вважаємо погляди Е.Б. Сімакової-Єфремян, яка, досліджуючи суб'єктів судово-експертної діяльності, зазначала, що до них, крім експерта, належать експертні установи (їхні керівники), підрозділи органів державної влади, які здійснюють управління судово-експерт-

ним забезпеченням правосуддя, особи (органи), що призначили експертизу, та учасники процесу, статус яких тією чи іншою формою пов'язаний із призначенням, проведенням і оцінюванням судової експертизи [9, с. 291].

Відповідно до ст. 7 Закону України від 25.02.1994 № 4038-XII «Про судову експертизу» до державних спеціалізованих установ належать: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України), Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) [10]. Підкреслимо, що законодавець розглядає експертну службу ДПСУ як окрему установу, що дає нам змогу її сміливо відносити до системи «суб'єктів публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності».

З огляду на вищенаведене, можна констатувати, що Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ, по-перше, є одним із суб'єктів публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності; по-друге, є учасником адміністративних відносин, які складаються в процесі проведення судової експертизи; по-третє, наділяється відповідним адміністративно-правовим статусом.

Для виокремлення основних елементів адміністративно-правового статусу Головного експертно-криміналістичного центру пропонуємо використати підхід Д.Д. Цабрії, який виокремлює такі елементи правового статусу органів державної влади: 1) офіційна назва органу; 2) порядок та спосіб його утворення; 3) територія діяльності; 4) мета діяльності, завдання і функції; 5) обсяг та характер владних повноважень; 6) форми і методи діяльності; 7) порядок вирішення в органі підвідомчих питань; 8) відповідальність; 9) джерела фінансування органу; 10) наявність або відсутність прав юридичної особи; 11) право та обов'язок мати певну внутрішню структуру; 12) право та обов'язок користуватися державними символами [11, с. 126–127].

З урахуванням розглянутих нами наукових підходів пропонуємо розглянути такі елементи адміністративно-правового статусу Головного експертно-криміналістичного центру, як: 1) порядок та спосіб утворення Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ; 2) призначення Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ; 3) права Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ; 4) обсяг та характер повноважень; 5) підпорядкованість Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ іншим суб'єктам права.

Результати дослідження. Першим елементом адміністративно-правового статусу є порядок та спосіб утворення Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ. Як правило, більшість державних спеціалізованих установ утворюється центральними органами виконавчої влади України. Проте в межах повноважень, передбачених законами, на основі і на виконання Конституції України інші суб'єкти також наділяються зазначеною компетенцією.

Одразу зазначимо, що адміністративно-правовий статус Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ з'являється з моменту видання наказу про його створення. Так, Адміністрація ДПСУ наділяється правом видавати директиви, накази організаційно-розпорядчого характеру, організувати та контролювати їх виконання [12]. Так, згідно з Наказом Адміністрації ДПСУ від 11.08.2010 № 617 «Про затвердження Положення про Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ», Адміністрацією ДПСУ відповідно до статей 7, 8 Закону України «Про судову експертизу», пункту 17 частини першої статті 20 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» було прийнято рішення утворити експертну службу при ДПСУ з метою судово-експертного забезпечення діяльності органів Державної прикордонної служби України, інших правоохоронних органів із запобігання, виявлення та розслідування кримінальних та інших правопорушень у сфері охорони державного кордону [13]. Особливої актуальності такі експертизи набули у зв'язку із анексією Криму, окупацією частини території Донецької та Луганської областей та введенням у 2017 році безвізового режиму з країнами Євросоюзу та іншими державами світу [14, с. 152].

Наступним елементом адміністративно-правового статусу розглянемо призначення експертної служби ДПСУ. У Положенні про Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ визначено, що вона призначена для проведення судової експертизи та експертних досліджень паспортних документів, які згідно із законодавством використовуються під час перетинання державного кордону України, з метою запобігання, виявлення та розслідування кримінальних та інших правопорушень шляхом застосування експертно-криміналістичних засобів.

Важливо відзначити, що цей напрям судово-експертного дослідження, окрім Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ, здійснюють й інші судово-експертні установи,

зокрема експерти Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса Міністерства юстиції України, Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України тощо. Це свідчить про те, що така діяльність Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ не може бути розцінена як виключна компетенція ДПСУ.

Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ України для виконання покладених на нього завдань (проведення судової експертизи та експертних досліджень паспортних документів; організаційно-правове та методичне керівництво діяльністю експертних підрозділів; організації науково-методичного та інформаційного забезпечення діяльності органів ДПСУ тощо), у межах своєї компетенції, має законодавчо визначені права, які розглядаються нами як третій елемент його адміністративно-правового статусу. Виокремимо такі: 1) проводити у межах своєї компетенції судові експертизи та експертні дослідження, навчальні, консультаційні та інші роботи, зокрема на договірних засадах; 2) отримувати в установленому порядку від підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності інформацію, необхідну для проведення судових експертиз тощо; 3) на запрошення державних спеціалізованих органів та установ брати участь у міжнародних, державних науково-практичних нарадах, конференціях, семінарах, виставках тощо з питань судової експертизи та судово-експертної діяльності та ін.

Відповідно до Стратегії розвитку Державної прикордонної служби, схваленої Розпорядженням КМУ від 23.11.2015 № 1189-р, впровадження європейських норм і стандартів прикордонного контролю полягає у розгортанні мережі судово-експертних установ (підрозділів) експертної служби ДПСУ із судової експертизи паспортних документів, які згідно із законодавством використовуються під час перетинання державного кордону [15]. На думку Д.К. Чередніченка, подальше впровадження та удосконалення у ДПСУ відповідно до європейських стандартів трирівневої системи перевірки документів дасть змогу забезпечити досягнення прогнозованих значень індикаторів, визначених Стратегією розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2020 року [16, с. 251]. Поряд із цим вчений пропонує наділити Головному експертно-криміналістичному центру ДПСУ України додатковими правами, а саме: проводити судову експертизу не лише паспортних документів, а й інших захищених документів, що підтверджують спеціальний статус особи (посвідчення водія, свідоцтво про народження, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу тощо) [16, с. 249–250].

Натепер експертна діяльність Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ України полягає виключно у проведенні судової експертизи та експертних досліджень паспортних документів. Проте у контексті розмежування експертної діяльності Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ України з іншими судово-експертними установами та виключення дублювання функцій між ними запропонована до обговорення точка зору щодо розширення експертної діяльності Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ України потребує більш ґрунтовного правового аналізу на предмет її доцільності.

Ще одним елементом адміністративно-правового статусу є обсяг та характер повноважень. Так, Міністр внутрішніх справ України, Голова ДПСУ, Начальник головного експертно-криміналістичного центру, військовослужбовці та працівники наділені визначеним колом повноважень. Повноваження Міністра внутрішніх справ України, Голови ДПСУ визначаються, зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 «Про затвердження Положення про МВС України» (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про МВС України», 2015), Законом України «Про Державну прикордонну службу України» (ст. 20) (Закон України «Про Державну прикордонну службу України», 2003) та іншими нормативно-правовими актами, а повноваження Начальника Головного експертно-криміналістичного центру, його заступників, військовослужбовців, працівників регламентуються Положенням про Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ та іншими актами. Підкреслимо, що нормативно визначені повноваження характеризуються специфічним обов'язком зазначених суб'єктів нести відповідальність за їх виконання/невиконання або неналежне виконання.

Важливим для визначення адміністративно-правового статусу Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ є підпорядкованість його іншим суб'єктам права. Зазначимо, що будь-які управлінські зв'язки засновані на відносинах «влади та підпорядкування». Поняття підпорядкованості органів виконавчої влади характеризує, як правило, найвищу організаційну залежність органу нижчого рівня від органу вищого рівня [19]. Проте Положення про Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ не надає однозначної відповіді про органи, яким він може підпорядковуватись та чиї накази він має виконувати.

Так, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 «Про затвердження Положення про МВС України», МВС України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Керуючись нормами Указу Президента України від 21.01.2014 № 12/2014 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», можна зробити висновок, що саме Міністр внутрішніх справ України наділений компетенцією спрямовувати і координувати діяльність Адміністрації ДПСУ [20]. Своєю чергою Адміністрація ДПСУ, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 533 «Про затвердження Положення про Адміністрацію ДПСУ», здійснює управління органами ДПСУ, зокрема і Головним експертно-криміналістичним центром ДПСУ.

Такий стан речей свідчить про те, що ДПСУ та її органи повністю входять до системи управління МВС України. Зазначене дає змогу лише частково торкнутись питання про місце Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ в системі відносин «влади та підпорядкування» з іншими суб'єктами права. Зазначимо, що наукових досліджень у цій галузі практично немає, що свідчить про їх необхідність.

Слід підкреслити, що, окрім розглянутих елементів адміністративно-правового статусу, Головному експертно-криміналістичному центру ДПСУ притаманні й такі юридичні елементи, як: 1) внутрішня структура; 2) наявність прав юридичної особи; 3) право та обов'язок користуватися державними символами та право на офіційну символіку; 4) джерело фінансування; 5) форми та методи діяльності; 6) територія діяльності; 7) обов'язки; 8) відповідальність тощо.

Резюмуючи, зазначимо, що під адміністративно-правовим статусом Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ слід розуміти його правове положення в адміністративно-політичній сфері державного управління, що визначається шляхом закріплення у чинному законодавстві сукупності юридичних елементів, які дають змогу розглядати Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ як учасника адміністративно-правових відносин.

Висновки. З урахуванням розглянутих наукових підходів, присвячених визначенню «адміністративно-правового статусу», «адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності» та «адміністративно-правового статусу Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ», маємо підстави з упевненістю констатувати, що експертна служба ДПСУ: по-перше, наділяється відповідним адміністративно-правовим статусом, адже ця експертна установа є учасником адміністративно-правових відносин, а елементи її правового статусу підпадають під сферу адміністративного регулювання; по-друге, відноситься до групи суб'єктів публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності, адже йому притаманний специфічний вид діяльності – проведення судової експертизи та експертних досліджень паспортних документів.

Поряд з цим проведений аналіз основних елементів адміністративно-правового статусу дає змогу зробити такі висновки, зокрема: 1) акцентувати увагу, що експертна діяльність Головного експертно-криміналістичного центру ДПСУ із проведення судової експертизи та експертних досліджень паспортних документів не може бути розцінена як виключна компетенція ДПСУ; 2) встановити, що ДПСУ та система її органів (Адміністрація ДПСУ, Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ та інші органи) входять до системи управління МВС України.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. / за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.
2. Лазарев Б.М. Компетенция органов управления: Правовые проблемы оформления и реализации. М.: Юрид. лит., 1972. 280 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т. 1. Загальна частина / під ред. В.Б. Авер'янова. Київ: Юридична думка, 2004. 584 с.
4. Коломось Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. К: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
5. Радишевська О.Р. До питання етимології та перекладу терміну «public administration» («публічна адміністрація»). Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення: зб. наук пр. за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф. 12–13 квітня 2018 року. Серія «Сектор безпеки України». Вип. 24. Харків: «Точка», 2018. С. 49–52.

6. Dobkowski J. Nauka administracji. Przewodnik do ćwiczeń / Dobkowski J., Koracz Z., Stankiewicz J. Olsztyn.: Wydaw. UWM, 2006. 102 s.
7. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку XXI століття): монографія / В.В. Галуцько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін, О.О. Онищук, Ю.В. Гридасов, М.М. Новіков, У.О. Палієнко, І.А. Дьомін, О.М. Єщук; за заг. ред. В.В. Галуцька. Херсон: ВАТ «Херсонська міська друкарня», 2010. 376 с.
8. Адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності: монографія / О.О. Олійник, В.В. Галуцько, О.М. Єщук. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 224 с.
9. Сімакова-Єфремян Е.Б. Комплексні судово-експертні дослідження: теорія та практика: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2017. 503 с.
10. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст. 232.
11. Цабрия Д.Д. Статус органа управления. Советское государство и право. 1978. № 2. С. 126–131.
12. Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної прикордонної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 533. Офіційний вісник України. 2014. № 85. Ст. 2390.
13. Про затвердження Положення про Головний експертно-криміналістичний центр Державної прикордонної служби України: Наказ Адміністрації Держприкордонслужби від 11.08.2010 № 617. Офіційний вісник України. 2010. № 68. Ст. 2478.
14. Пілюков Ю.А. Сучасна система державних судово-експертних установ в Україні. Окремі напрями удосконалення їх діяльності. Актуальні проблеми правознавства. Вип. 1 (13). 2018 р. С. 149–154.
15. Стратегія розвитку Державної прикордонної служби: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1189-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1189-2015-%D1%80>.
16. Чередніченко Д.К. Перспективи розвитку системи перевірки паспортних та інших документів у Державній прикордонній службі України. Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. Київський НДІ судових експертиз; / редкол.: О.Г. Рувін (голов. ред.) та ін. К., 2017. Вип. 62. 552 с.
17. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України 28.10.2015. № 878. Офіційний вісник України. 2015. № 89. Ст. 2972.
18. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 27. Ст. 208.
19. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810-98. Урядовий кур'єр. 1998. № 141–142.
20. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442. Офіційний вісник України. 2014. № 74. Ст. 2105.